

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—, polletno Din 16.—, četrtletno Din 9.—, inozemstvo Din 64.—, — Poštno-čkovni račun 10.603.

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5

Telefon interurban 113.

Cena inseratov: cela stran Din 2000.—, pol strani Din 1000.—, četrt strani Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—, 1/16 str. Din 125.—, Mali oglasi vsaka beseda Din 1.20.

Proglas kralja Aleksandra I.

Dne 3. septembra je izdal naš kralj na narod sledeči proglas:

Mojemu dragemu narodu!

Varstvo narodnega edinstva in države celote je moja sveta dolžnost in najvišji cilj moje vladavine, to je bila pobuda in glavna naloga režima, ki sem ga uvedel 6. januarja 1929. leta. V svoji besedi, ki mi jo je nalagala ljubezen do domovine, sem svojemu dragemu narodu odkrito pojasnil vse težkoče in nevarnosti, v katere sta zašla naše socialno življenje in državna celota. Te težkoče so bile tolike, nevarnosti tako resne, da so zbudile globoko skrb vseh rodoljubov in rušile narodno dušo. Vsi, ves narod je videl, kaj je vzrok temu zlu in se zavedal velikosti tega zla in je zato razumel in s popolnim zaupanjem sprejel moje sklepe. Visoka nacij-

jonalna zavest in zdrav razum je vrli- na, ki jo je naš narod vsikdar kazal v resnih trenutkih svoje zgodovine. Moje zaupanje v narodovo ljubezen in v njegove moralne sile mi je nudilo sigurno podlago za vse podvige pri urejevanju razmer v državi.

Srečen in ponosen sem, da je ves moj dragi narod od prvega trenutka razumel moje podvige in z enodušnim javnim odobravanjem močno podprl izvedbo mojih sklepov. S to veliko in široko narodno pomočjo se je doseglo v sorazmerno kratkem času, da so bile izvršene velike nacionalne in državne naloge v korist trajnih osnov zdravega državnega življenja kraljevine Jugoslavije, sprejete s toplo nacionalno dušo od vsega jugoslovanskega naroda.

Ustvarjeni so potrebni pogoji za silen polet in veliko-nacionalno bodočnost. Prepričan, da doslej doseženi sadovi dela, zdrave politike, nacionalne zavesti in narodnega izkustva dopuščajo, da se pristopi k ustvaritvi in definitivni organizaciji onih ustanov in one državne ureditve, ki bo najbolj ustrezala narodnim potrebam in državnim interesom, sem sklenil, da postavim dose- danje delo pri izvajanju nacionalne in državne politike na širšo osnovo neposrednega narodnega sodelovanja. Z vero v Boga in srečno bodočnost kra- ljevine Jugoslavije dajem ustavo kra- ljevine Jugoslavije.

3. septembra 1931. leta v Beogradu.

Aleksander, s. r.

V NAŠI DRŽAVI.

Seja vlade pod predsedstvom kralja.

Dne 2. septembra se je vršila v kraljevem dvorcu na Dedinju seja ministrskega sveta pod predsedstvom Nj. Vel. kralja. Ob tej priliki je imel kralj govor, v katerem je izrekel priznanje vladi in naznanil, da je prišel trenutek, katerega je bil naznanil v proglasu dne 6. januarja 1929, da bo dal državi in narodu novo ustavo. Nato je pozval ministra dvora, naj prečita besedilo ustave. Po prečitaniu je želel kralj, da naj donese nova ustava narodu in državi vso srečo. Predsednik vlade se je kralju zahvalil in povdaril, da so bili sadovi vlade doseženi le s pomočjo vzvišenega zaupanja v Nj. Vel. kralja. Kralj je obdržal zbrane ministre pri večerji in se je z njimi razgovarjal.

Pred prečitaniem nove ustave na seji ministrskega sveta je bila prejšnja vlada razširjena. Kralj je imenoval 2. septembra za gradbenega ministra dr. Alberta Kramer, našega poslanika v Pra- gi. Za ministre brez portfelja so imeno- vani: Ivan Pucelj, bivši minister; Pa- vao Matica, župnik v Bednji (bivši ra- dičevcevec); Kosta Timotijević, bivši mini- ster (član bivše demokratske stranke);

dr. Ivan Paleček, bivši minister (bil je 1919 ban Hrvatske in minister v Davi- dovičevi vladi); dr. Avdo Hasanbegović, musliman iz Bosne (svoječasni veliki župan v Mostaru in kot državni svetnik član našega najvišjega upravnega sodi- šča). Za novega pravosodnega ministra je imenovan dr. Dragutin Kojič, bivši minister (član bivše radikalne stranke). Nova vlada ima 22. ministrov.

Ostavka dveh ministrov. Ostavko sta podala pred zgoraj omenjeno preosnovo vlade gradbeni minister Dušan Serbec in pravosodni minister Lotič.

Ostavka in zopetno imenovanje vla- de. Dne 3. septembra se je izvršila pod

predsedstvom ministrskega predsedni- ka generala Živkoviča seja vlade, na kateri je ugotovil predsednik, da je postal vsled izdaja ustave nov polo- žaj. Po zahvali na ministre je naznanil predsednik, da bo podal ostavko ce- lotne vlade in da naj sklepa kralj po uveljavitvi ustave o novi vladi. Kralj je sprejel ostavko in pooblastil doseda- njega predsednika, naj sestavi vlačo. Na predlog ministrskega sveta je ime- noval kralj vlado v sestavi, kakor je že bila tik pred proglašenjem ustave. Vsi člani nove vlade so prisegli.

O napovedi za znižanje državnih iz- datkov smo že poročali. Načrt za zni- žanje državnih izdatkov v raznih pra- računskih postavkah predvideva 714 milijonov 865.000 Din. Namen znižanja izdatkov ima tudi odredba, da se v tem proračunskem letu ne morejo izpolniti izpraznjena mesta brez posebnega do- voljenja ministrskega predsednika vla- de. Po vzgledu državnega proračuna se naj znižajo tudi proračuni samo- uprav.

NAJVAŽNEJŠE DOLOČBE NOVE USTAVE.

Iz nove ustave posnemamo naslednje najvažnejše točke:

Kraljevina Jugoslavija je ustavna naslednja monarhija pod dinastijo iz rodu Karadjordja.

Lerroux, španski zunanji minister, ki je otvoril zadnje zasedanje Društva na- rodov v Ženevi.

Službeni jezik je hrvatsko-srbsko-slovenski.

Zajamčene so široke državljanske svoboščine in politične pravice v enakem obsegu kakor v drugih zapadno-evropskih ustavah, zlasti glede enakosti vseh državljanov pred zakonom, svobode vesti, tiska, nedotakljivosti stanovanja, lastnine, pisemske in brzojavne tajnosti, enakopravnosti vseh ver, popolne neodvisnosti sodišč itd.

Narodno predstavništvo sestoji iz senata in iz Narodne skupščine.

Polovico članov senata voli narod za šest let, krona pa lahko imenuje enako število senatorjev.

Narodna skupščina se voli s splošno, direktno in enako pravico glasovanja na štiriletno dobo. Sestaja se redno vsako leto 20. oktobra.

Pasivno volilno pravico za senat imajo osebe po 40. letu, za Narodno skupščino pa po 30. letu. **Aktivna volilna pravica za oba doma se doseže z 21. letom starosti.**

Narodna skupščina ima široke proračunske pravice, pravico interpelacije, ankete, zakonodajne spodbude. Poslanci uživajo imuniteto. Za sprejem zakona je potrebno soglasje obeh domov.

Zajamčena je široka sameuprava banovin, katerih število ustava določa na devet, in ki so obeležene s sedanjimi mejami.

Položaj bana je postavljen na višjo stopnjo s tem, da ga postavlja kralj z ukazom na predlog predsednika vlade. Ban predstavlja v banovini celokupno oblast.

Vsaka banovina ima svoj banovinski svet, izvoljen z obč, enako in direktno volilno pravico. Izvršilni organ tega sveta je **banovinski odbor;** na njegov predlog postavlja ban vse banovinsko uradništvo po zakonu o banski upravi. Banovinski svet sprejema banovinski proračun, ki ga odobrava finančni minister.

Z ustavo je zajamčena sestava in organizacija občin po načelu popolne sameuprave.

Ustava ima določbo, po kateri se v primeri mobilizacije, vojne ali ogroženega javnega reda lahko v obrambo državnih interesov razveljavijo posamezne določbe z naknadno odobritvijo Narodnega predsedništva.

Predhodne določbe predvidevajo možnost uveljavljenja zakonov na dosežani način dotlej, dokler zakonodajno telo ne prične poslovati. Vsi obstoječi zakoni ostanejo v veljavi, dokler se na redni zakonodajni način ne izpremejo.

V DRUGIH DRŽAVAH.

54. zasedanje sveta Društva narodov je otvoril 1. septembra v Ženevi španski zunanji minister Lerroux. Prva seja je bila tajna in so reševali na njej osebna ter proračunska vprašanja. Tajni seji je sledila kratka javna, na kateri se bilo le prečitano poročilo gospodarskega odbora. Ker ni na dnevnem redu letošnje skupščine društva narodov posebnih spornih vprašanj, se suče glavno zanimanje okrog raznih osebnih razgovorov med zastopniki v

Društvu narodov v članjenih držav. Posebno živahni so bili sestanki med francoskimi ter nemškimi zastopniki, ki so razpravljali o skupnem gospodarskem programu, ki bi naj bil sprejet ob kriliki obiska francoskih državljanov v Berlinu, ki je napovedan za 26. in 27. september.

VII. zasedanje kongresa evropskih narodnih manjšin je bilo v Ženevi zaključeno dne 1. septembra. Zaključek razgovorov je bila le resolucija, ki očita Društvu narodov, da je prezrlo pritožbe o najtežjih napadih proti premoženju in življenju posameznih narodnih manjšin.

Avstrija se je odrekla carinski zvezi z Nemčijo. Ob priliki zadnjega zasedanja Društva narodov v Ženevi je izjavil avstrijski zunanji minister dr. Schöber sporazumno z nemškimi zastopniki, da se odreče Avstrija nemško-avstrijski carinski zvezi.

Izpopolnitev angleške vlade. Novo angleško vlado so izpopolnili z imenovanjem 31 drž. podtajnikov. Od novih tajnikov so trije člani delavske stranke, šest je liberalcev, ostali so pristaši konservativcev. Nova Macdonaldova vlada šteje 50 članov: 30 konservativcev, 12 liberalcev in osem delavske stranke.

Angleški parlament pod novo Macdonaldovo vlado se bo sestel v sredini septembra. Skupščina bo razpravljala o predlogih vlade za ozdravljenje angleških državnih financ. Vlada namerava predvsem znižati plače višjih državnih nastavljenec, podpore brezposelnim za 10% in črtati od proračuna za vojno in mornarico 110 milijonov funtov.

Indijska konferenca bo pričela takoj, ko se pripelje v London vodja indijskih nacionalistov Ghandi, ki je že nad en teden na parniku. Na ladji Ghandi ne prebiva v kabini, ampak si je razpel na krovu šotor, pred katerem pije kozje mleko. V Londonu so glavnemu zastopniku Indije že pripravili stanovanjsko hišo v predmestju, kjer prebiva siromna množica. Stanovanje zgleđa sicer na zunanaj priprosto, a je tako opremljeno na znotraj, da se bo strogoverni Indijec lahko kretal povsem udobno.

Iz nemirne Indije. Dne 1. septembra je prišlo v mestu Čitagong v Bengaliji do klanja med muslimani ter Indijci, do plenjenja, ropov ter požigov. Škoda cenijo na 200.000 milijonov Din. Do spopada med pripadniki obeh veroizpovedanj je došlo radi komunističnih hujskanj, katere netižno vedno bolj naraščajoče tajne organizacije.

*

Tekmovalni let aeroplanov.

Letos 12. septembra se bodo zopet vršili tekmovalni poleti, katerih se bodo udeležili zastopniki: angleških, francoskih in italijanskih tvornic za aeroplanne. Letala, ki se bodo poskušala tokrat pri tekmi glede hitrosti, niso kake posebne nove sestave in tvorbe, ampak so se omejile tvornice le na zboljšanje ter na močnejše motorje. Ze poskusni po-

leti z na novo sestavljenimi aparati so dokazali, da bodo tudi tokrat prekošeni rekordi prejšnjih let. Francozi so že dosegli najvišjo hitrost 630—650 km na uro, Italijani 640. Ni izključeno, da bo prišlo pri tekmi 12. septembra do 700 km na uro. Leta 1912 se je oprijelo Francoza Jakoba Schneider pri presoji letalske tekme v Monaco ob južno-francoski obali tako navdušenje, da je napravil posebno ustanovo kot nagrado najboljšemu letalcu. Svetovno znan je Schneiderjev pokal, za kojega posest se bori letalstvo. Tedaj leta 1912, ko je bila ustvarjena Schneiderjeva ustanova, je znašala največja hitrost 72.6 km na uro. Med vojno so bile tekme prekinjene. Leta 1925 je že šlo zopet za Schneiderjev pokal in je bila zmaga dobljena s 374.2 km. Leta 1927 je bilo doseženih 450.64 km in leta 1929 je zmagal Anglež Woghorn, ko je prevozil sedemkrat krog 50 km s hitrostjo 528.9 km. Tekme za Schneiderjevo ustanovo se vršijo vsako drugo leto in so zahtevale že štiri mrtve letalce. Zadnji zmagovalec, omenjeni Anglež je kmalu po zmagi padel z višine in se ubil. Od Italijanov sta smrtno ponesrečila Dal Molin in izborni kapitan Monti. Od francoskih letalcev je padel lajtnant Rougault pri Marseillu v morje. Iz navedenih številk glede brzine je razvidno, koliko duševne sile in neustrašenosti tirja letalska tekma od letalca. Nekoliko zrahljan vijak na aparatu odloča o življenju ter smrti, če se ustavi motor le za trenutek, pride do smrtnega padca.

*

Glede spora med Vatikanom in Rimom povdarjajo, da je prišlo med papežem in Mussolinijem do načelnega sporazuma. Vatikan je prevzel obveznost, da se bo katoliška akcija in njene organizacije izogibale vsakega političnega delovanja. Škofje prevzamejo vodstvo in odgovornost za delovanje katoliške akcije. Vlada je že vrnila društvene prostore katoliškim mladinskim zvezam. Ti prostori se bodo po novem dogovoru uporabljali v glavnem za vzgojo mladine. Katoliška akcija bo pod vrhovnim vodstvom Cerkve in bodo prejeli škofje za njeno zaščito v konkordatu (pogodbi) posebne predprave. Po sklepu sporazuma z Vatikanom je pisal Mussolini sv. Očetu pismo. V pismu je baje izrazil svoje zadoščenje nad doseženim sporazumom. Mussolini nadalje govori o možnosti svojega obiska pri papežu. Po sporazumu je zopet možna istočasna pripadnost h katoliški akciji in k fašistični stranki.

Odkod preganjanje katoličanov v Španiji? Kulturni svet ni pozabil in tudi ne bo pozabil sežiganja in porušenja cerkva in samostanov v Španiji. Svobodomiselni listi so hoteli javnosti natvezti laž, da je razjarjeno ljudstvo napadlo cerkve in samostane, da jih zažge in uniči. V resnici pa ljudstvo ni